

Votavová Sumelidisová, Nicole

[Pavel, Ota. Μια ζωή ψαρεύοντας. Μετάφραση Κώστας Τσίβος. Πρόλογος και επιμέλεια Δημήτρης Νόλλας]

Neograeca Bohemica. 2015, vol. 15, iss. [1], pp. 125-127

ISBN 978-80-260-9671-9

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142096>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ota Pavel. Μια ζωή ψαρεύοντας. Μετάφραση Κώστας Τσίβος.
Πρόλογος και επιμέλεια Δημήτρης Νόλλας. Αθήνα: Ίκαρος, 2014, 147 σελ.
ISBN 978-960-572-018-6.

Nicole Votavová Sumelidisová

Το 2014 εκδόθηκε από τον εκδοτικό οίκο Ίκαρος συλλογή διηγημάτων του Τσέχου συγγραφέα Ότα Πάβελ (Ota Pavel) *Μια ζωή ψαρεύοντας* σε μετάφραση του Κώστα Τσίβου και με πρόλογο και επιμέλεια του Δημήτρη Νόλλα.

Μετά από τις μεταφράσεις του Μπόχουμιλ Χράμπαλ (Bohumil Hrabal) έχει ο Έλληνας αναγνώστης ευκαιρία να γνωρίσει άλλο σημαντικό εκπρόσωπο της τσεχικής πεζογραφίας που σηματοδότησε τη μεταπολεμική τσεχική λογοτεχνία.

Ο Πάβελ γεννήθηκε το 1930 στην Πράγα, ο πατέρας του ήταν Εβραίος και η μητέρα χριστιανή. Οι οικογένεια έζησε στην Πράγα και αργότερα στο Μπούστεχραντ, μικρή πόλη κοντά στην πρωτεύουσα με λίμνες και ποτάμια κατάλληλα για ψάρεμα. Αυτά τα δύο μέρη, η Πράγα και η ύπαιθρος κοντά στον ποταμό Μπέροουνκα, αποτελούν το πλαίσιο των αυτοβιογραφικών διηγημάτων του Πάβελ. Το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο πατέρας του συγγραφέα και οι δύο μεγαλύτεροι αδερφοί του στάλθηκαν στο κέντρο συγκέντρωσης στο Τέρεζιν, γεγονός που έγινε αφετηρία του πιο γνωστού διηγήματός του *Ο θάνατος των όμορφων ζαρκαδιών* (γνωστού σε ευρύ κοινό και χάρη στην ομώνυμη ταινία του σκηνοθέτη Karel Kachyňa). Από το 1949 ο Πάβελ εργάστηκε ως αθλητικός συντάκτης και στην τσεχική λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε το 1964 με συλλογή αφηγημάτων από τον κόσμο του αθλητισμού, θέμα το οποίο δεν εγκατέλειψε έως το τέλος της ζωής του. Στα τέλη της δεκαετίας του '60 άρχισε να γράφει αυτοβιογραφικά διηγήματα που αντανακλούν τις αναμνήσεις του από την παιδική ηλικία. Η στροφή προς τις οικογενειακές ιστορίες έγινε μετά την πρώτη προσβολή της ψυχικής ασθένειας που τον ταλαιπώρησε μέχρι το πρόωρο θάνατό του το 1971 και λόγω της οποίας έπρεπε να εγκαταλείψει το αγαπημένο του επάγγελμα, την αθλητική δημοσιογραφία. Οι λογοτεχνικές του αναμνήσεις του παρείχαν παρηγοριά τα δύσκολα τελευταία χρόνια της ζωής με διαμονές σε ψυχιατρικές κλινικές.

Στα συμφραζόμενα της τσεχικής λογοτεχνίας αποτελούσαν τα διηγήματα του Πάβελ επιστροφή σε αφήγηση που δείχνει την καθημερινή ζωή με έναν απλό και γοητευτικό τρόπο, με λεπτή ειρωνεία αλλά και νοσταλγία όμως χωρίς περιττό πάθος και τραγικότητα, στοιχεία κοινά με τον Χράμπαλ και άλλους μεταπολεμικούς συγγραφείς. Η απλότητα αυτή είναι μερικές φορές σε έντονη αντίθεση με την τραγικότητα της πραγματικότητας:

Και μια μέρα όλα αυτά τέλειωσαν γιατί ήρθε ένας πρώην δεκανέας, ο κύριος Αδόλφος Χίτλερ, ο οποίος είχε το ίδιο μουστάκι με τον αγαπημένο μου θείο Πρόσεκ. (σελ. 98)

Την τρίτη χρονιά του πολέμου ήρθε διαταγή, τα αδέρφια μου, Χούγκο και Γίρκα, να δουλέψουν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Τότε είπε: «Τα παιδιά χρειάζονται να φάνε ένα φαί της προκοπής πριν φύγουν. Κρέας... Θα φέρω μερικά ψάρια». (σελ. 99)

Η συλλογή των μεταφρασμένων διηγημάτων *Μια ζωή ψαρεύοντας* είναι επιλογή από τις δύο συλλογές του Πάβελ που εκδόθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '70. Η πρώτη, *Ο θάνατος των όμορφων ζαρκαδιών* (1971), είναι αφιερωμένη στον πατέρα του Πάβελ, στον μικρόκοσμο που σχετιζόταν με το επάγγελμά του (εργάστηκε ως πλασιέ ηλεκτρικών συσκευών της σουηδικής εταιρίας Electrolux), αλλά και στην προσπάθειά του να επιβιώσει αυτός και η οικογένειά του στην τραγική εποχή του πολέμου και στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Η δεύτερη συλλογή, *Πώς συνάντησα τα ψάρια* (1974), εστιάζει περισσότερο στο πρόσωπο του συγγραφέα-αφηγητή και στα βιώματά του σχετικά με τον τόπο και τους ανθρώπους γύρω από το ποτάμι Μπέροουνκα. Διηγήματα με απλή δομή, αναφερόμενα σε συγκεκριμένες ιστορίες, καταστάσεις και πρόσωπα δίνουν έναν συγκεκριμένο χαρακτήρα στις βαθιές διαστάσεις της ανθρώπινης ζωής συνδέοντας τις ανόδους και τις πτώσεις των ηρώων με αισιοδοξία, χιούμορ αλλά και νοσταλγία.

Μετά, το φτερό έκανε κωλοτούμπα, το κεφάλι κάτω τα πόδια πάνω, σαν μισοβυθισμένη πάπια κι άδραξα σπασμωδικά το καλάμι. Σίγουρα θα είναι πέρκα που τριγυρνάει εδώ μονάχη. Το φτερό έκανε χοπ και χάθηκε κάτω από την επιφάνεια. Το είδα να κατευθύνεται προς τα νούφαρα. Τράβηξα. Το καλάμι λύγισε απότομα κι εγώ για πρώτη φορά στη ζωή μου ένιωσα το ηδονικό τράβηγμα του ψαριού. Παλέψαμε γενναία και οι δυο μας. Μετά από λίγη ώρα είδα να εμφανίζεται στην επιφάνεια το αγκαθωτό μουσούδι. Ήταν πέρκα κι ήταν μεγάλη όπως οι καρό κόκκινες τραγιάσκες, μόνο που το χρώμα της ήταν λαδοπράσινο και στα πλευρά της είχε σκούρες λωρίδες. Τα κόκκινα πτερύγιά της έμοιαζαν πολεμικά τρόπαια, ενώ η καμπούρα της έμοιαζε με ταύρου. Αντί για μάτια είχε μικρά χρυσαφιά νομίσματα, και στην πλάτη της ξεχώριζε το προτεταμένο ακόντιό της. Αυτό δεν ήταν ψάρι, ήταν δράκος, σιδερόφρακτος ιππότης με κόκκινα φτερά στην περικεφαλαία. (σελ. 49)

Η γλώσσα του Πάβελ είναι πλούσια όσο αφορά το λεξιλόγιο και τα γλωσσικά μέσα. Χαρακτηριστική είναι η σύνδεση διαφορετικών γλωσσικών επιπέδων, η κυριολεξία εναλλάσσεται με μεταφορικότητα, αντικειμενικότητα με ειρωνική και αυτοειρωνική έκφραση, πάντα όμως σε ένα οικείο τόνο. Το λεξιλόγιο είναι για μεταφραστή ιδιαίτερα δύσκολο, εφόσον αναφέρεται στον οικείο κόσμο της παιδικής ηλικίας του συγγραφέα, της Πράγας της δεκαετίας του '30 ή ιδιαίτερα τον κόσμο των ψαράδων και της υπαίθρου στον τόπο του Μπούστεχραντ. Αρκετά είναι και τα τοπωνύμια και κύρια ονόματα, τα οποία ο μεταφραστής λογικά αποφάσισε να μεταγράψει στην αλφάβητο. Καλή διέξοδος είναι επίσης και η απλοποίηση (αν και σπάνια) μερικών στοιχείων που θα επιβάρυναν έναν αναγνώστη που δεν γνωρίζει τα συμφραζόμενα, όπως π.χ. η αφαίρεση μερικών, γενικά πλούσιων, τοπωνυμίων ή απλοποίηση ορολογίας που σχετίζεται με το πάθος των Τσέχων, το μάζεμα των μανιταριών.

Μικρά, για το σύνολο ασήμαντα, λάθη ή καλύτερα ανακρίβειες στη μετάφραση βρίσκονται και εδώ, αλλά αποτελούν εξαίρεση. Π.χ. ο γιατρός Βάτσαλαβικ στο διήγημα *Το πιο ακριβό στην Κεντρική Ευρώπη* είχε μουστάκι και όχι γενειάδα όπως αναφέρεται στη σελ. 13, ο αφηγητής δεν υπόθετε ότι οι οικογένεια των Λύκων τους συμπαθούσε, αλλά το αντίθετο (σελ. 113).

Όπως είναι απαραίτητο σε κάθε καλή μετάφραση, μερικές φορές προσθέτονται σύντομες επεξηγήσεις μέσα στο κείμενο, όπως π.χ. στο διήγημα *Ο θάνατος των όμορφων ζαρκαδιών*, όπου αντί για το «μαύρο Κλάντνο» του πρωτότυπου ο μεταφραστής εξηγεί: «το Κλάντνο βουτηγμένο στο κάρβουνο, γενέτειρα του αφηγητή».

Με αυτόν τον τρόπο ο Κώστας Τσίβος κατάφερε να μεταδώσει στους Έλληνες αναγνώστες τις μαγικές εικόνες του Πάβελ, τον γλωσσικό πλούτο του και όπως αναφέρει στον πρόλόγό του ο Δημήτρης Νόλλας: [...] να μεταφέρει στην ελληνική γλώσσα το «κρυφτό» που παίζουν το καθημερινό λαϊκό ύφος του *Ότα Πάβελ με τον αυτοσαρκασμό τού Γιάροσλαβ Χάσεκ και του Μπόχουμιλ Χράμπαλ και τον μεταξύ τους δεσμό* (σελ. 9).

Κυρίως όμως κατάφερε να μεταφέρει σε άλλη γλώσσα έναν κόσμο για τους Τσέχους βαθιά συνδεδεμένο με τον τόπο τους που όμως μέσω καλής μετάφρασης μπορεί να γίνει οικείος και γνώριμος και σε ξένο αναγνώστη.

Η συλλογή *Μια ζωή ψαρεύοντας* είναι πετυχημένη μετάφραση που παρουσιάζει στους Έλληνες αναγνώστες έναν από τους καλύτερους και τους πιο αγαπημένους διηγηματογράφους της τσεχικής λογοτεχνίας.

Markéta Kulhánková – Simone Sumelidu. Úvod do studia novořečtiny.

Brno: Elportál MU, 2015, 142 str. ISBN 978-80-210-7840-6.

<http://is.muni.cz/elportal/?id=1227890>

Dita Vořechovská

Skripta *Úvod do studia novořečtiny* jsou koncipována jako doplňkový materiál ke stejnojmennému kurzu realizovanému v rámci oboru Novořecký jazyk a literatura na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Materiál je rozdělen do šesti kapitol od periodizace vývoje řeckého jazyka a literatury přes období starověku, Byzance a turecké nadvlády až po zmapování řeckého jazyka a literatury 19. a 20. století.